

Povzetki referatov

TINA BERDEN, ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo

Rimski Navport, lokalno obrtno središče

Navport je ena najstarejših rimskih naselbin na območju današnje Slovenije ter ključno najdišče za razumevanje zgodnjorimskega obdobja na prostoru jugovzhodnih Alp. Naselbina je v prvi vrsti živela od trgovine in prometa in je v rimski dobi doživela dinamični razvoj z več vzponi in padci. Pretekle raziskave so Navport v veliki meri obravnavale kot lokacijo dotoka uvoženih, pretežno italjskih izdelkov, medtem ko je vloga naselbine kot lokalnega produkcijskega središča razmeroma slabo poznana. Arheološki ostanki kažejo na obstoj različnih obrti, kot so npr. metalurgija, tekstilna obrt, barvanje, morda tudi na lokalno (ali regionalno) lončarsko proizvodnjo, ki se kaže v specifičnih prostorsko ozko omejenih oblikah in fabrikatih.

MILENA MILEVA BLAŽIČ, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani

Ekonomija prestiža in ekonomija sreče

Motiv sreče je stalnica od antične literature prek pravljic do danes. Predstavitev bo obravnavala tri primere. Prvič: zgodbo v zgodbi oz. motiv ekonomije prestiža na sliki *Las Meninas* (1656, tudi pravljica O. Wilde: *Infantinjin rojstni dan*, 1889). Drugič: motiv napredovanja v višji ekonomski in socialni razred, motiv Machiavellijevega *Vladarja* (1532) kot pravljica za otroke (npr. *Obuti maček*, 1697) ali motiv "samozaposlenih v kulturi" (*Bremenski mestni godci*, 1812), motiv marginalcev v neoliberalistični družbi, ki jim ostane le umetnost, da se borijo zoper "banalnost zla", oz. Orfejev motiv. Tretjič: motiv sreče, ki se pojavi v Grimmovi pravljici *Presrečni Anže* (1812), ko revni postajajo še revnejši, poanta pa je: "Ni ga tako srečnega človeka pod soncem, kot sem jaz!"

INES FERJAN, Univerza v Edinburgu

Terra aut fluvius: izbrani primeri potencialnih transportnih poti uvoženega kamna

Trgovina s kamnom in transport le-tega od kamnoloma do njegove končne destinacije sta v času antike zahtevala veliko logistike. S študijo izbranih uvoženih marmornih spomenikov v slovenskem prostoru in prostoru notranjega Balkana ter z rezultati analiz v geoinformacijskem sistemu se nam omogoča vpogled v tako najugodnejše kot najhitreje potencialne transportne poti in njihov vpliv na gospodarstvo. S sodobnimi pristopi preprašamo že znane trgovske povezave.

MATEJ HRIBERŠEK, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Grška 'makroekonomija': Aristotelova ekonomska misel in njegovo delo Ekonomija

Misli o ekonomiji v njenem osnovnem pomenu kot urejanju domačega gospodarstva spremljamo v grškem prostoru že od najstarejših piscev naprej; najdemo jih pri Homerju, Heziodu, pri sedmerici

modrih, pri grških zakonodajalcih, pri filozofih in literatih, konkretnije obrise pa je ekonomska misel dobila pri sofistih in še zlasti pri sokratikih. Za najpomembnejšega grškega misleca na področju ekonomije in velja Aristotel. Njegov spis *Ekonomija* (Οἰκονομικά, lat. *Oeconomica*) je sicer v korpusu Aristotelovih del umeščen med dela s področja politike, vendar je Aristotelovo avtorstvo vprašljivo; domnevno naj bi nastal izpod peresa nekega neznanega pisca, zato se pisec v strokovni literaturi velikokrat označuje kot Psevdo-Aristotel. Delo je zbir treh med sabo razmeroma nepovezanih spisov oz. knjig. V prvi knjigi se ukvarja s hišnim gospodarstvom, poda njegovo opredelitev in lastnosti ter obravnava odnose z ženami, sužnje in lik hišnega gospodarja. Tema druge knjige sta gospodarstvo in finance na ravni države oz. polis, v kateri pisec predstavi različne tipe vladavin in s tem ekonomij, svoja razmišljanja pa podpre s kopico primerov, vzetih iz širšega grškega prostora. Tretja knjiga je posebnost, ker se ni ohranila v grškem izvirniku, ampak samo v dveh latinskih prevodih; je precej nekonvencionalna, saj gre za nekakšen priročnik za zakonsko življenje in doseganje sreče v zakonu. A če hočemo dobiti pravo podobo o Aristotelovi ekonomski misli, je treba poseči tudi po njegovih spisih *Nikomahova etika*, *Velika etika*, *Evdemova etika* in *Politika*.

MATEJ HRIBERŠEK, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Grški mikroekonomski nauk: Ksenofontov Spis o hišnem gospodarstvu (Οἰκονομικός)

Ksenofontov *Spis o hišnem gospodarstvu* je eno najzgodnejših evropskih teoretičnih del o ekonomiji. Ali ga je Ksenofont napisal še v Atenah ali v času svojega izgnanstva v Skiluntu, ni mogoče zanesljivo potrditi, čeprav slednje nakazujejo nekatere vsebinske in jezikovne lastnosti. Osrednja tema dela, napisanega v obliki dialoga med Sokratom in Kritonovim sinom Kritobulom, ki jima Ksenofont v usta polaga svoje ideje, je upravljanje doma in domačega posestva, vprašanja dela, uspešnega upravljanja, blagostanja, posesti in njene vrednosti idr. Pomemben del upravljanja hišnega gospodarstva je po Ksenofontovem mnenju tudi odnos do drugih članov hišnega gospodarstva, predvsem do žene, tj. gospodinje oz. hišne gospodarice, ki je pomemben člen v upravljanju, zato je spis zanimiv tudi z vidika socialne zgodovine. Razmeroma majhno in za Ksenofonta kot primarno zgodovinarja netipično delo je imelo precejšen odmev pozneje v Grčiji in Rimu, pa tudi v srednjem in novem veku, vendar pa ne ponuja celovitega vpogleda v Ksenofontovo ekonomsko misel. Za to je potrebno poseči tudi po drugih njegovih delih, npr. *Kirova vzgoja* in *Hieron*, predvsem pa po domnevno njegovem in verjetno zadnjem napisanem kratkem delu z naslovom (*Javni dohodki* (Πόροι).

LUCIJA KOUS, Podiplomska šola ZRC SAZU

Ribolov kot gospodarska dejavnost antičnega Rima

Literarni in epigrafski viri o ribolovnih tehnikah in posameznikih, ki so se ukvarjali z ribolovom, so razmeroma skopi. Vendar nam arheološki dokazi pričajo o tem, da je bilo ribogojstvo v času antike izredno pomembno. To nam potrjujejo predvsem najdbe ribiškega orodja in ostanki objektov ribogojnic. Pri preučevanju antičnega ribolova velja najprej konzultirati antične avtorje, predvsem Plinija Starejšega in Elijana ter nekatere ikonografske vire. Slednjih na vzhodnojadranski obali ni, zato se sklicujemo predvsem na mozaične upodobitve iz Tunizije. Zanimive so tudi omembe ribiških ladij. Arheološki dokazi nakazujejo, da so bile nekatere uporabljene tudi za transport svežih rib (npr. "Fiumicino 5" s konca 2. stol. in po vsej verjetnosti razbitina ladje "Iulia Felix", ki se je potopila na morsko dno pred Gradežem).

ANA KOVAČIČ (s.p.), KAJA STEMBERGER FLEGAR (PJP d.o.o.), MARUŠA UREK (s.p.), LUKA ROZMAN (s.p.)

En glaž vina mi dej: Pridelava, uvoz in uživanje vina v antični Ajdovščini

V tem prispevku bomo predstavili različne arheološke ostaline, povezane z vinom, ki so bile najdene ob izkopavanjih v središču današnje Ajdovščine. V antiki je bila ta strateško pomembna naselbina najprej preprežna postaja, proti koncu rimske prisotnosti pa je tu stala ena pomembnejših utrdb, *Castra*, ki je bila del zapornega sistema *Claustra Alpium Iuliarum*. Predstavljen bo pregled transportnega posodja, ki nam pove, od kod je spito vino prihajalo, pa tudi namiznega posodja, iz katerega se je pilo. Pri interpretaciji najdb bomo v ozir vzeli tudi širši historični kontekst Vipavske doline kot vinorodne pokrajine.

PŠENICA KOVAČIČ, dipl. slik., uni. dipl. oblik.

Ekonomska vloga mačk v antiki

V kratkem predavanju in članku bomo raziskali delovno in družbeno vlogo mačk v antiki. Osredotočili se bomo na vlogo koristne lovke, omenili pa tudi vlogo družabnika, svete mačke in žrtve obrednega žrtvovanja ali mučenja za zabavo.

MATEJ PETRIČ, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Morbus fabricatoris v pozni antiki: o posestih in vilah v Simahovih pismih

Temelj rimske ekonomije in generator pretežnega dela bogastva rimske elite je v antiki predstavljala zemlja. Veliko količino so je v zahodni polovici cesarstva v pozni antiki imele v lasti pomembne aristokratske družine iz Italije, katerih posestva so se nahajala v številnih provincah. Pisma Kvinta Avrelija Simaha (ok. 340-402) predstavljajo pomemben literarni vir za odnos poznoantične elite do posesti in vil, za načine, na katere so jih upravljali, gradili, obnavljali ter nenazadnje reševali različne pravne spore. Prispevek bo predstavil, kakšna podoba rimskih posesti se kaže v Simahovih pismih.

MELANI POTRČ, MELITA ZEMLJAK JONTES, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru

Jezikovna analiza terminologije s področja gospodarstva in ekonomije v antičnih delih Država in Politika

Številni sodobni termini s področja gospodarstva in ekonomije izvirajo iz antičnih časov. Prispevek se osredotoča na celostno jezikovno analizo dveh antičnih del, Aristotelove *Politike* ter Platonove *Države*. Opozarja na pomen zgodnjega razvoja terminologije s področja gospodarstva in ekonomije, ki ga zasledimo v omenjenih delih, ter na njun pomen za sodobno družbo. 15. Grošljev simpozij: *De re oeconomica*: Gospodarstvo v antiki Od torika, 19. marca, do četrta, 21. marca 2024, Atrij ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana

ANJA RAGOLIČ, ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo

Vklesano v kamen, vrezano v svinec: kaj o obrti in trgovini v jugovzhodnoalpskem prostoru sporočajo napisi in upodobitve?

Območje jugovzhodnih Alp je bilo trgovcem zaradi ugodne lege in lahke prehodnosti poznano že veliko prej, preden so to ozemlje osvojili Rimljani. Čezenj namreč poteka stara trgovska pot, poznana kot jantarjeva, po kateri so se menjavale dobrine med Jadranom in Baltikom že vsaj od železne dobe naprej. Le-to so po osvojitvi tega ozemlja prevzeli rimski trgovci, rimska država pa je ob njej ustanovila mesta, v katerih se kot prvi naseljenci ustalijo tudi trgovci iz italjskih mest.

Poleg arheoloških ostalin delavnic, peči, žlindre, orodja, polizdelkov in nenazadnje končnih izdelkov nudijo pomemben doprinos k razumevanju antične ekonomske dinamike na tem območju napisi in upodobitve na kamnitih spomenikih in svinčenih etiketah. Sicer maloštevilni spomeniki podajajo skope podatke o tem, s katerim blagom se je trgovalo, kje so tekle trgovske poti, kakšne obrti so tedaj cvetele, s kakšnim orodjem so rokovali, kdo so bili trgovci/obrniki, kakšen je bil njihov etnični izvor ter nenazadnje tudi družbeni položaj.

ANJA RAGOLIČ, BORUT TOŠKAN, ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo

Za tem grmom tiči zajec – lov in njegov pomen v antiki

Lov je ob nabiralništvu predneolitskim plemenom predstavljal glavni vir preživetja, v antiki pa je dobil precej širše razsežnosti. Kot vir mesa je bila njegova vloga sicer tudi tedaj v količinskem smislu obrobna, je pa bila divjačina kulinarčno zelo cenjena. K temu je treba dodati, da so Rimljani z osvajanjem novih območij spoznavali nove (tudi divje) živalske vrste, z nekaterimi popestrili svoje obroke, večino živali pa zasegli v druge namene. Daleč največji delež teh so uporabili za zabavo ljudi v arenah v t. i. živalskih dvobojih (*venationes*).

Sledi načinov ali tehnik lova je v arheoloških kontekstih jugovzhodnoalpskega območja težko prepoznati, kljub temu pa imamo kar nekaj gradiva, s katerim lahko osvetlimo pomen lova na tem ozemlju. Na podlagi osteološkega gradiva bova soavtorja s pomočjo antičnih virov in kamnitih spomenikov skušala podati odgovore na to, katere živalske vrste so se lovile, kakšne pripomočke (orožje) so pri lovu uporabljali, za kaj so uplenjene živali uporabili, prav tako pa bova skušala opredeliti, kdo so bili lovci in kakšen je bil njihov družbeni status.

KAJA STEMBERGER FLEGAR, PJP d.o.o.

Izdelava tekstila med javnim in zasebnim

Rimske tkanine so nastajale v dveh vzporednih svetovih. Po eni strani so jih proizvajali v obrtnih delavnicah, kjer so specializirani delavci skrbeli za predenje naravnih vlaken v niti, njihovo barvanje, tkanje in izdelavo končnega blaga različnih cenovnih razredov, namenjenega za prodajo. Hkrati pa so tkanine nastajale v domačem okolju, kjer naj bi jih, vsaj tako pravijo številni nagrobniki, izdelovale žene in matere. Ta dejavnost, ki je hkrati veljala za žensko vrlino, je bila tako pomembna, da so jo poudarjali celo pri ženah vladarjev. V tem prispevku bodo predstavljeni arheološki dokazi o izdelovanju rimskodobnega tekstila na našem prostoru iz enega in drugega konteksta.

KATARINA ŠMID, Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem

Kaj nam upodobitve v grobnici povedo o lastniku? Poslikava hipogeja v Neviodunu

V grobnici Nevioduna so bili odkrite figuralne poslikave, od katerih je na eni upodobljen konj z vozom, na katerem leži velik sod. Prizor bržkone prikazuje vinogradnika, kar namiguje na z vinom rodovitno deželo. Ostala prizora – pogrebna gostija, dirka v cirkusu(?) – sta vsebinsko nepovezana; šlo je bodisi za grobnico nekega vinogradnika bodisi je bil upodobljen prizor, ki je bil v teh krajih običajno prisoten v vsakdanjem življenju.

JULIJANA VISOČNIK, Nadškofijski arhiv Ljubljana

Epigrafsko dokumentirani trgovci v vzhodnoalpskem prostoru

V vsej zgodovini je bila trgovina pomembna gospodarska panoga. Literarni in epigrafski viri nam za antiko omogočajo bolj celostni pristop k preučevanju poteka dejavnosti in njenih nosilcev. Epigrafski spomeniki namreč prinašajo omembe konkretnih trgovcev tudi na naših tleh in v naši neposredni bližini. Omenjeni so tako na nagrobnikih kakor tudi na oltarjih kot dedikanti. Analiza njihovih imen, origa (v primeru, da je izpričan), izbranih božanstev in ostalega konteksta nam bo gotovo odstrla še kak neznan vidik poteka trgovine. Pričakovati pa je mogoče tudi razlike znotraj posameznih upravnih enot: Norik, Panonija in Deseta italska regija. 15. Grošljev simpozij: *De re oeconomica*: Gospodarstvo v antiki
Od torika, 19. marca, do četrtega, 21. marca 2024, Atrij ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana

JULIJANA VISOČNIK (Nadškofijski arhiv Ljubljana), LUCIJA KOUS (Podiplomska šola ZRC SAZU),
TIMOTEJ HORVAT (Park vojaške zgodovine Pivka), ROK HUMERCA (Filozofska fakulteta, Univerza
v Ljubljani)

Poskus celostne predstavitve rimske vile rustike na Rodinah

Vila rustika na Rodinah predstavlja eno najpomembnejših antičnih poselitvenih točk na območju zgornje Gorenjske. Umeščena je ob takratni glavni prometnici iz Emone proti Gornjesavski dolini in nedaleč od križišča ceste, ki je skozi Begunje vodila preko Ljubelja proti Virunu. Vila se v 1. pol. 2. stol. oblikuje neposredno na obrežju plitvega jezera Blat. Dosedanje arheološke raziskave na najdišču dajejo o samem objektu skope podatke. Recentno uničenje z intenzivnim kmetijstvom pa počasi, vendar vztrajno, briše še preostanek arheološkega zapisa. Slednji v evidentirani kulturni krajini Studenčice predstavlja pomemben prepoznavni krajinski element. V neposredni bližini vile se nahaja osamelec iz andezitnega zelenega tufa. To je najbolj skrajno severno nahajališče takega tufa na Gorenjskem. Leta 1959 so (edina) arheološka izkopavanja znotraj enega izmed prostorov razkrila dva arhitekturna elementa vogalnikov, izklesanih iz zelenega tufa. To je eden prvih znanih indicev, da je bila tradicija uporabe zelenega tufa v gorenjski arhitekturi prisotna že v antičnem obdobju. Uporabo te kamnine dokazuje tudi rimski nagrobnik, ki je bil do šestdesetih let 20. stoletja vzidan v fasado župnijske cerkve v Lescah. Prvotna lokacija odkritja nagrobnika ni znana. Glede na bližnje nahajališče zelenega tufa pod Rodinami pa se poraja interpretacija, da je bil tuf za izdelavo omenjenega nagrobnika pridobljen na Rodinah.

MOJCA VOMER GOJKOVIČ, Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož

Rimski obrtniški kompleksi na Ptuj

Petoviona z okolico je bila od 1. do 5. stoletja veliko proizvodno središče najrazličnejših obrti, najbolj pa je bila znana po lončarsko-opekarskih in klesarskih izdelkih. Tudi v neposredni bližini domnevnega legijskega tabora so sprva stale obrtniške delavnice, kar dokazujejo ostaline razrušenih peči. Največ ostalin velikih delavnic pa je bilo odkritih v obrtniški četrti vzhodno od potoka Grajena.

BERNARDA ŽUPANEK (Muzej in galerije mesta Ljubljana), LUKA KRIŽANIČ, DORA MUHIĆ, MATEJ DOLENEC (Naravoslovnotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani), NASTJA ROGAN ŠMUC (Naravoslovnotehniška fakulteta, UL), SABINA DOLENEC (Zavod za gradbeništvo Slovenije in Naravoslovnotehniška fakulteta, UL)

Vse poti vodijo v Emono: žrmlje in trgovina na dolge razdalje

Trgovina na dolge razdalje je bila sestavni del rimskega gospodarstva. Trgovalo se je s širokim naborom blaga: z žitom, vinom in oljnim oljem, začimbami, svilo, slonovino, kovinami ter s sužnji. Občasno pa so na dolge razdalje potovale tudi žrmlje.

Žrmlje, iz kamnin izdelana naprava za mletje, so bile v rimskem času nepogrešljive v vsakdanjem procesu priprave osnovne hrane. So relativno pogosta najdba na slovenskih arheoloških najdiščih, nekaj deset jih v Mestnem muzeju Ljubljana hranimo tudi iz rimske Emone. Doslej je bilo raziskav njihove provenience malo. Zaradi teže žrmlj, njihove številčnosti in preproste izvedbe naprave se je zdel verjeten njihov lokalni ali regionalni izvor.

Na podlagi nedavno raziskane mineraloške, petrološke in geokemične sestave dvajsetih žrmlj iz Emone lahko rečemo, da temu ni bilo vedno tako. Doslej preučene emonske žrmlje so bile pripeljane z različnih območij Sredozemlja: osrednje in jugovzhodne Italije, Sicilije, severovzhodne Španije ali južne Francije ter Anatolije. Specifične lastnosti kamnin iz navedenih območij, predvsem trdota in trajnost, so upravičevale transport in višjo ceno.